

## Fitis-interview 5

*Baltsende kieviten in het donker. In de verte een opstijgend vliegtuig. Voor je de rust van een polder, achter je de drukte van het grotestadsbestaan. Het leven aan de stadsrand heeft zijn eigen charmes. Hier heeft Fred Cottaar zijn stek gekozen. Niet dat hij er vaak vertoeft - Cottaar is in heel zijn wezen een buitenmens - maar het is wel zijn uitvalsbasis voor al zijn naseuringen naar meeuwen en ganzen. Hier vertelt hij over het hoe en waarom van zijn intense betrokkenheid bij deze twee vogelgroepen.*

### **Fred Cottaar zit al 'n leven tussen de meeuwen Ook 'n meeuw is interessant!**

Nieuwsgierigheid is een van zijn drijfveren. Ordinaire nieuwsgierigheid. Gewoon willen weten, waarom dingen gebeuren, zoals ze gebeuren. Op die manier rolt hij bijna automatisch van het een in het ander. Zoals die meeuwen bijvoorbeeld.

In 1987 begon hij met het ringen van meeuwen in IJmuiden. Het was op dat moment weer eens wat anders dan het ringen van zangvogeltjes in de Kennemerduinen. Wat bleek! Er liep tegelijkertijd een groot onderzoek naar de verspreiding van meeuwen buiten het broedseizoen. Echter, de duinstreek tussen Schoorl en Wassenaar ontbrak in het onderzoek. Dus dacht Cottaar: dit is een gat in de markt. Hij meldde zich aan en stortte zich in IJmuiden volledig tussen de Zilvermeeuwen.

Het ging van kwaad tot erger, zegt hij een aantal keren tijdens het gesprek. Daarmee bedoelend, dat hij zich steeds intensiever en steeds meer met zijn onderzoeksobject bezig ging houden. De nieuwsgierigheid groeide, nam toe van jaar tot jaar. Telkens waren er andere, nieuwe te onderzoeken zaken. En zo kon het gebeuren dat Fred Cottaar, bijna altijd met zijn zwager, al zijn vrije tijd aan vogels, maar vooral aan meeuwen en ganzen besteedt. Vooral in IJmuiden, maar ook op veel andere plaatsen.

Dat dat de uitkomst zou zijn van wandelingen aan de hand van zijn opa, zou hij toen niet hebben durven voorspellen. Als geboren IJmuidenaar kreeg hij de belangstelling voor vogels met de paplepel ingegoten. Zijn opa nam hem vaak mee op tochten door duin en bos. Toen is de vonk overgeslagen. De jonge Fred ging daarna steeds vaker zelf op pad, zocht in de bibliotheek naar handige gidsen en leerde het 'vak' in de praktijk. Op de

bekende manier. Eerst zoekend naar de vorm van het vogeltje, daarna het geluid van het beestje, vervolgens hoe mannetjes en vrouwtjes op elkaar reageren en zo steeds verder. Ten slotte uitmondend in onder meer studies naar het gedrag van Rotganzen in de broedgebieden in Siberië.

Voordat het zover is, heeft Cottaar eindeloos veel uren doorgebracht op en bij het dak van een bunker in IJmuiden, waar tegenwoordig een kolonie van tussen de 400 en 600 meeuwen jaarlijks poogt nakomelingen voort te brengen. In het eerste jaar is dat slechts zo'n 50 paar. Dan concentreert de belangstelling zich op de Zilvermeeuw. Na zo'n jaar of vijf raakt Cottaar ook in de ban van de Kleine Mantelmeeuw, die eveneens in de gaten krijgt dat het broeden op daken geen modieuze gril, maar een soort noodzaak is om te kunnen overleven. In de Duinstreek zijn immers weinig rustige plekjes te vinden, waar een kolonie meeuwen ongestoord kan broeden. Of de mens, of de vos verstoort de broodnodige rust. Teneinde daaraan te ontsnappen is vanaf omstreeks 1985 een tendens zichtbaar, dat meeuwen vaker en vaker hun toevlucht nemen tot het broeden op daken. En juist dat aspect vindt Fred Cottaar meer dan fascinerend.

'Als niemand daar iets aan doet, dan doe ik het wel, want er moet nodig iets aan gedaan worden,' denkt hij. Hij vindt het bijzonder interessant om te volgen, hoe zo'n 'trend' zich ontwikkelt. Daarnaast is voor hem ook het buiten zijn heel belangrijk. Buiten en bezig zijn, zijn twee wezenlijke zaken voor Fred Cottaar. En zo brengt hij met zijn maat uren, dagen, weken, maanden, jaren door bij zijn meeuwen in IJmuiden, waarvan sommige na verloop van tijd haast persoonlijke bekenden van hem worden.

In januari, vertelt hij, komen de eerste een kijkje nemen op het bunkerdak. Naarmate de tijd vordert, blijven de bezoekers langer. Het gedoe met stro-tjes en uitlokgedrag begint op warmere dagen in maart. Begin april komen de eerste nesten, een drietal weken later de eieren. 'Dan wordt het heftig. De Kleine Mantelmeeuwen komen en eisen hun plaats op. Tegelijkertijd worden de jongen beschermd. Overal zie je schermutselingen. Vanaf begin juli komen we niet langer op het dak. Dan gaan de jongen lopen en bestaat het risico dat ze van de bunker vallen. Daarom kijken we vanaf het duin. Later trekken we naar het Kennemermeer, waar ze zich verzamelen. Daar kun je zien, wie er goed zijn uitgevlogen.'

Mede dankzij het systeem van het aanbrengen van kleurringen, maar ook door gedragsobservatie leren de 'meeuwendeskundigen' hun pappenheders kennen. Ze slagen er in hele familiepatronen te ontrafelen en analy-

seren karaktertrekken van opvallende individuen. Met een enkele meeuw ontstaat een bepaalde, vriendschappelijke band. Met andere leven ze op voet van oorlog. Dat uit zich vrijwel uitsluitend bij het ringen van jongen. In die situatie zijn de meeuwen het meest agressief. Toch heeft Cottaar in al die jaren tussen de meeuwen slechts één keer een haal met een snavel gekregen. Dat levert overigens wel meteen een bloedende hoofdwond op. De meeuwen beperken zich in hun verdedigende tactieken voornamelijk tot het doen van schijnaanvallen. Een andere, tamelijk effectieve wijze van verdedigen is het onderschijten van de binnendringer. Cottaar weet uit ervaring dat meeuwen buitengewoon goed kunnen mikken.

Overigens valt de agressiviteit van de meeuw wel mee, vindt Fred Cottaar. 'Het is een vrij grote, solitaire vogel, die opkomt voor zijn eigen hoekje. Ze zijn agressief ten opzichte van elkaar, vooral wanneer ze zich opnieuw in de kolonie vestigen. Dan moeten ze weer aan elkaar wennen. Maar voor het overige heb je geen probleem met ze.'

Een kolonie is voortdurend in verandering, weet de meeuwenkenner. Er komen nieuwe individuen bij en andere verdwijnen. De sterkste kiezen een plaatsje in het veilige midden, de zwakste broeders worden verdreven naar de rand, waar ze kwetsbaarder zijn. Sommige nemen jaar na jaar dezelfde plek in, andere waaien een jaar aan en trekken weer weg. Het dak van de bunker is een populaire broedplaats, maar de meeuwen nemen ook andere daken in beslag. De daken van silo's of van industriepanden bijvoorbeeld zijn eveneens veilige pleister- en broedplaatsen voor de meeuwen.

Voor veel mensen zijn op daken broedende meeuwen een groot probleem. Niet alleen maken ze een hels kabaal, maar de bevuilding is aanzienlijk. Tegenmaatregelen zijn echter niet altijd succesvol. Meeuwen zijn slimme vogels, die zich niet zomaar laten verjagen. De truc met een vos op wieltjes werkt alleen zolang er nog geen eieren zijn. Zijn die eieren er wel, dan hebben de meeuwen al snel in de gaten dat het hier een ongevaarlijk sujet betreft en storen zij zich nauwelijks aan de anders zo gevreesde indringer. Los daarvan zijn veel meeuwen beschermde vogels. Een al te drastische aanpak is dus uit den boze.

Hoe idioot de mens soms reageert, toont Cottaar aan met het voorbeeld van de valkenier in IJmuiden, die nota bene langs de kust meeuwen moet verdrijven, omdat de vogels de dure bootjes in de jachthaven onderschijten. 'Quatsch,' zegt Cottaar uit de grond van zijn hart. 'Het is waanzin om langs de kust meeuwen te verjagen. Er komen hier misschien wel 100.000 meeuwen langs in een bepaalde periode. Hoe houd je die weg?'

Behalve met het observeren van het meeuwengedrag houdt Cottaar zich ook bezig met andere onderzoeksactiviteiten. Bij het aanbrengen van kleurringen, zowel bij de Zilvermeeuw als bij de Kleine Mantelmeeuw, wordt de gelegenheid benut om de vogel te wegen, te meten en zijn bloed te prikken. Dit laatste levert waardevolle informatie op over de lichamelijke conditie van het dier. Bij de Kleine Mantelmeeuw heeft Cottaar ook onderzoek gedaan naar de DNA-structuur van de dieren.

De jonge pullen worden zo van het nest genomen; volwassen meeuwen worden gevangen door een inloophok over het nest te plaatsen. Het oppakken van de vogel vereist enige vaardigheid, al was het alleen maar om te voorkomen dat de onderzoeker wordt ondergekotst. Vermoedelijk uit angst bevrijdt de meeuw zich van de inhoud van zijn ingewanden, die overigens later weer rustig wordt opgegeten. 'Als er iets is, waar ze niet van houden, dan is het verspilling. Dat kennen ze niet,' heeft Cottaar vastgesteld.

Hij kan eindeloos praten over 11 jaar met meeuwen bezig zijn. Hoe langer hij ermee bezig is, des te meer opzienbarende weetjes hij ontdekt. Of hij komt nieuwe zaken tegen, die zijn nieuwsgierigheid prikkelen. Zoals de huwelijkse staat bijvoorbeeld. Hij weet dat meeuwen niet hun leven lang bij elkaar blijven. Toch heeft hij geconstateerd dat een koppeltje, waarvan de man in IJmuiden overwinterde en het vrouwtje in Zuid-Frankrijk, later in de kolonie weer bij elkaar kwam. Het vrouwtje mikte het nieuwe vrouwtje, dat inmiddels beslag had gelegd op het mannetje, er gewoon uit. Volgens Cottaar wijst zo'n voorbeeld er op dat als een paar niet optimaal presteert in de zin van het zorgen voor voldoende nakomelingen, er een ander paar wordt gevormd. En zo is er altijd wel iets nieuws te ontdekken.

Al dit soort gegevens legt hij vast en publiceert hij bij tijd en wijle in de vakbladen. Publiceren is voor Cottaar een 'MUST'. 'Dat geeft een extra waarde aan het onderzoek. Ik vind het een verantwoordelijkheid naar de vogels toe om iets met die gegevens te doen. Het onderzoek heeft een zelfstandig nut en betekenis, maar wat je vindt, moet je ook vastleggen en uitdragen. Wij hebben in 11 jaar 115 Zilvermeeuwen geringd en gevolgd. Dat geeft een enorme administratie, vergis je daar niet in. Ook zitten er nu 200 Kleine Mantelmeeuwen in het computertje. En al die gegevens kun je uitwisselen en gebruiken. Dat is de grootste betekenis van publiceren.'

Het aardigste vindt hij de onverwachte ontmoetingen met bekende vogels, die hij ooit zelf ergens heeft geringd. Ook bij ganzen overkomt hem dat nogal eens en dat geeft telkens opnieuw een kick. 'Het geeft voldoening,

als je je werk goed doet. Het is zaak heel voorzichtig te doen, omdat je anders grote schade kunt aanrichten. Als alles goed gaat en je ziet dan later, al dan niet op een vreemde plek, zo'n geringde familie kerngezond terug, dan voel je je heel gelukkig.'



*Fred Cottaar tijdens zijn onderzoek op de Siberische toendra met een adulte Ivoormeeuw in zijn handen. Foto: Bernard Spaans.*